

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

๓/๓ ม.๕ ต.มะม่วงสองต้น อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐

โทร. ๐๓/๕-๓๕๒๔๘๙๘ โทรสาร ๐๓/๕-๓๕๕๘๖๒

อว. ๘๐๒๓/ ๒๕๕

๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง รับรองการลงบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬานาครทรรค

เรียน พระมหาประหยัด ปัญญาโร (สุนนท์),ดร.

ตามที่ พระมหาประหยัด ปัญญาโร (สุนนท์),ดร. และ พระมหาประทีป อภิวิฑฒโน (แถวพันธ์),ดร., พระวันชัย ภูริทตฺโต (อนนตรี),ดร., ผศ.ดร.เจษฎา มุลยาพอ, นายอภิวัฒน์ พุทธจร ได้ส่งบทความวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัดและพุทธสถาน เลียบแม่น้ำโขง ในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย (DEVELOPMENT OF TOURISM ROUTES FOR TEMPLES AND BUDDHIST SITES ALONG THE MEKONG RIVER IN THE MUNICIPALITY OF NAI MUEANG SUBDISTRICT, MUEANG DISTRICT, NONG KHAI PROVINCE)” เพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬานาครทรรค มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ซึ่งได้รับการคัดเลือกเข้าสู่ฐานข้อมูล ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (ศูนย์ TCI) ได้ถูกจัดกลุ่มคุณภาพวารสารประจำปี พ.ศ.๒๕๖๒ ให้เป็น วารสารที่มีคุณภาพ กลุ่มที่ ๒ (TCI ฐาน ๒) และอยู่ในฐานข้อมูล TCI จนถึง ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๓ โดยจะดำเนินการจัดพิมพ์ ในฉบับต่อไปตามระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้ และวารสารมหาจุฬานาครทรรคได้รับบทความวิจัยของท่านเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ในการนี้ วารสารมหาจุฬานาครทรรค มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ขอรับรองว่ากองบรรณาธิการวารสารฯ ได้พิจารณาแล้วมีมติเห็นควรรับตีพิมพ์บทความวิจัยเรื่องดังกล่าว และจะนำบทความของท่านตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬานาครทรรค มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ในปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑๑ (พฤศจิกายน ๒๕๖๕) นี้ และสามารถเข้าไปดาวน์โหลดบทความความที่เผยแพร่แล้ว ได้บนเว็บไซต์ <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND>

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและดำเนินการต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย,ดร.)

บรรณาธิการวารสารมหาจุฬานาครทรรค

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัดและพุทธสถานเลียบแม่น้ำโขง
ในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย*
DEVELOPMENT OF TOURISM ROUTES FOR TEMPLES AND BUDDHIST
SITES ALONG THE MEKONG RIVER IN THE MUNICIPALITY OF
NAI MUEANG SUBDISTRICT, MUEANG DISTRICT,
NONG KHAI PROVINCE

พระมหาประหยัด ปญญาวโร (สุนนท์)

Phramaha Prayad Panyavaro (Sunon)

พระมหาประทีป อภิวัตตโน (แถวพันธุ์)

Phramaha Prateep Abhivaddhano ((Tawpanthu)

พระวันชัย ภูริตโต (อนนตรี)

Phra Wanchai Bhuridatto (Anontree)

เจษฎา มุลยาพอ

Jesada Munyapho

อภิวัฒน์ชัย พุทธจร

Apiwatchai Phuttajorn

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nongkhai Campus, Thailand

E-mail: prayad.sun@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาประวัติความเป็นมาของวัดและพุทธสถาน เพื่อสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววัดและพุทธสถาน และเพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัดและพุทธสถาน ตามเส้นทางเลียบแม่น้ำโขง ในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจ การสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เจ้าอาวาสหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย จำนวน 13 รูป/คน พื้นที่วิจัย คือ วัดและพุทธสถานที่ตั้งอยู่เลียบแม่น้ำโขง ในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำนวน 13 แห่ง วิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลจากสำรวจ การสังเกต และสัมภาษณ์ มาจำแนกหมวดหมู่ตามประเด็นที่ศึกษา

* Received August 26, 2022; Revised September 23, 2022; Accepted November 18, 2022

ประมวลผล และสร้างข้อสรุป นำเสนอเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัย พบว่า วัดและพุทธสถานที่ศึกษา สร้างในสมัยอาณาจักรล้านช้าง สร้างและบูรณปฏิสังขรณ์โดยกษัตริย์ ขุนนาง และประชาชนในชุมชนพุทธประติมากรรมและโบราณวัตถุ เป็นแบบศิลปะล้านช้าง ส่วนใหญ่สร้างในสมัยสมเด็จพระไชยเชษฐาธิราช การสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในวัด และพุทธสถาน พบว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นและเป็นสิ่งจูงใจนักท่องเที่ยวมากที่สุด ได้แก่ พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ประจำวัด เช่น พระใส พระสุก พระเสาร์ พระแสง รองลงมาคือ ความงดงามของสถาปัตยกรรม โบราณวัตถุ และภูมิทัศน์ การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัดและพุทธสถานเลียบบแม่น้ำโขง มี 4 แนวทาง คือ 1) คัดเลือกวัดและพุทธสถาน และจัดทำแผนที่ เส้นทางท่องเที่ยววัดและพุทธสถานที่ตั้งอยู่เลียบบแม่น้ำโขง 2) จัดทำฐานข้อมูลวัดและเว็บไซต์ ภายใต้ชื่อว่า “วัดริมโขงหนองคาย” 3) จัดทำป้ายแนะนำทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในวัด 4) จัดทำหนังสือไกด์บุ๊กและแผ่นพับมอบให้แก่ วัดที่ศึกษา และหน่วยงานต่าง ๆ

คำสำคัญ: เส้นทางท่องเที่ยว, วัดและพุทธสถาน, แม่น้ำโขง

Abstract

The objectives of this research article were; to study the history of temples and Buddhist sites along the Mekong River; to survey the temples and Buddhist sites along the Mekong River; to develop a tourist route along the Mekong River for temples and Buddhist sites. This is a qualitative study that collected data by reviewing a textbook, performing a field survey, observation, and depth interviews. The key informants are the abbot of the temples and focus on 13 temples along the Mekong River in Nongkhai Municipality. Collected data will be analyzed, classified, and concluded for presenting descriptive data. As a result of this research, the 13 temples have long histories that involve the King and the communities with some of them being built and restored by the Kings of Lan Chang, and others by the communities, the Buddha's statues, and antiquities belong to Lan Chang Arts, most of them were built in the reign of King Setthathirath. A survey of tourist attractions along the Mekong River, which includes famous Buddha statues such as Phra Sai, Phra Suk, Phra Sao, and Phra Saeng, as well as architectural and artistic attractions, such as Ubosoth, Vihar, Cheti, wall paintings, and temple scenes, etc. The guideline for the development of tourist routes along the Mekong River are as follows, choosing and mapping the temples and Buddhist sites along the Mekong River, setting up a database

and website named “Watrimkhong Nongkhai”, printing an informational poster of temples and distribute a guidebook, brochure to the temples and State agencies that are concerned.

Keywords: Tourist Routes, Temples and Buddhist Sites, The Mekong River

บทนำ

จังหวัดหนองคาย เป็นจังหวัดชายแดนในภาคอีสาน เป็นแหล่งอารยธรรมล้านช้างที่มีหลักฐานปรากฏมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ปัจจุบันได้รับการจัดให้อยู่ในเขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มน้ำโขงที่มีจุดเด่นที่สำคัญ คือ การเชื่อมโยงมรดกทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ชาติพันธุ์ และอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่มีความหลากหลาย (สำนักงานจังหวัดหนองคาย, 2561) หนองคายได้ชื่อว่า “เป็นเมืองน่าอยู่อันดับ 7 ของโลก” โดยนิตยสาร Modern Maturity ของสหรัฐอเมริกา ได้สำรวจความคิดเห็นจากสมาชิกผู้สูงอายุอเมริกัน ที่เดินทางไปท่องเที่ยวตามเมืองต่าง ๆ 40 แห่งทั่วโลก เมื่อปี พ.ศ. 2544 โดยให้ทุกคนลงความเห็น ว่า เมืองใดหรือแหล่งใดที่ไปแล้วเกิดความสุข ความสนุก เบิกบานใจ และอยากไปอยู่และอยากไปเยือนนาน ๆ เหมือนอยู่บ้านหลังที่สองของตนเอง ผลการลงคะแนน จังหวัดหนองคายอยู่อันดับที่ 7 จาก 10 อันดับ (สมัย ณ หนองคาย, 2559) นอกจากนี้ ยังได้สมญาว่าเป็น 6 สุดยอดแห่งการท่องเที่ยว ได้แก่ เมืองน่าอยู่ระดับโลก เมืองงามริมสายน้ำโขง เมืองชายแดนแหล่งช้อปปิ้งสินค้าราคาถูก ดินแดนแห่งบั้งไฟพญานาค แหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่นเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ปัจจุบัน จังหวัดหนองคายได้พัฒนาพื้นที่ริมแม่น้ำโขงในเขตเทศบาลให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น การก่อสร้างแลนด์มาร์ค ที่เป็นลานเอนกประสงค์ ริมฝั่งแม่น้ำโขงบริเวณวัดลำดอน และได้ก่อสร้างลานเอนกประสงค์ริมแม่น้ำโขงในจุดอื่น ๆ อีกหลายแห่ง เช่น ลานเอนกประสงค์วัดมีชัยท่า ลานเอนกประสงค์ชุมชนวัดธาตุ และยังมีโครงการอื่น ๆ ที่อยู่ในระหว่างดำเนินการ ทั้งนี้ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือนจังหวัดหนองคาย

ในด้านการท่องเที่ยววัดและพุทธสถาน วัดในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย มีวัดจำนวน 20 วัด (กองงานเลขานุการ สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเมืองหนองคาย, 2564) และพุทธสถาน 1 แห่ง แต่ละวัดล้วนมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว และมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่น โดยเฉพาะวัดและพุทธสถานที่อยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวเลียบริมแม่น้ำโขง ในเขตเทศบาลตำบลในเมือง จำนวน 13 แห่ง ตั้งแต่พระธาตุหล้าหนอง (จำลอง) ไปจนถึงวัดมีชัยท่า แต่ละวัดจะมีภูมิทัศน์ที่สวยงาม มีความโดดเด่นด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และมีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ประจำวัด ควรแก่การเข้าไปเยี่ยมชมและสักการบูชาอย่างยิ่ง แต่สภาพปัญหาที่พบคือ ยังมีวัดหลายแห่ง ขาดการประชาสัมพันธ์ทรัพยากรการ

ท่องเที่ยวภายในวัดให้นักท่องเที่ยวได้รู้จัก และขาดฐานข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ในจังหวัดหนองคาย จึงรู้จักวัดในเขตเทศบาลตำบลในเมือง เฉพาะวัดที่มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์เพียงไม่กี่วัดเท่านั้น ดังนั้น จึงควรมีการจัดทำฐานข้อมูลวัดสำหรับนักท่องเที่ยว ตลอดทั้งจัดทำแผนที่เส้นทางการเดินทางไปไหว้พระยังวัดต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสะดวกสบายยิ่งขึ้น และประหยัดเวลาในการเดินทาง

ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัดและพุทธสถานในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย เพื่ออำนวยความสะดวกแก่การท่องเที่ยววัดและพุทธสถานเลียบแม่น้ำโขง ในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เส้นทางการท่องเที่ยววัดและพุทธสถาน เช่น แผนที่ป้ายแนะนำทรัพยากรท่องเที่ยวภายในวัด เว็บไซต์ หนังสือไกด์บุ๊ก (Guide Book) และแผ่นพับ ผลจากการศึกษาจะก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านวิชาการคือ วัดมีสื่อประชาสัมพันธ์และฐานข้อมูลในรูปแบบของเว็บไซต์ ด้านนโยบาย เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว วัดและพุทธสถานเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา และชุมชนได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของวัดและพุทธสถานตามเส้นทางเลียบแม่น้ำโขง ในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
2. เพื่อสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววัดและพุทธสถาน ตามเส้นทางเลียบแม่น้ำโขง ในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
3. เพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัดและพุทธสถาน ตามเส้นทางเลียบแม่น้ำโขง ในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนาม มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของวัดและพุทธสถาน ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปที่สำคัญ รูปแบบทางสถาปัตยกรรมและประติมากรรมภายในวัด จากหนังสือ ตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. การวิจัยภาคสนาม มีวิธีวิจัย ดังนี้

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์ที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา ระดับเจ้าอาวาสหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจำนวน 12 รูป และเจ้าหน้าที่ดูแลพุทธสถาน จำนวน 1 คน รวม 13 รูป/คน

2.2 เครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เป็นเพียงแนวคำถามที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์เพื่อใช้สัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสังเกตแบบไม่ส่วนร่วม โดยการจดบันทึกและถ่ายภาพประกอบบริเวณภายในวัดและพุทธสถานในพื้นที่ศึกษา

2.3 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เจ้าอาวาสหรือผู้ที่ได้รับหมายในพื้นที่วิจัย เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของวัดและพุทธสถาน ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปที่สำคัญภายในวัด และทรัพยากรท่องเที่ยวที่สำคัญภายในวัด

2.4 การคัดเลือกวัดและพุทธสถาน ผู้วิจัยได้คัดเลือกวัดพุทธสถานที่ตั้งอยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวเลียบบ้านน้ำโขง ในเขตเทศบาลตำบลในเมือง จำนวน 13 แห่ง อยู่ห่างจากแม่น้ำโขงไม่เกิน 1 กิโลเมตร ประกอบด้วยพุทธสถาน 1 แห่ง คือ 1) พระธาตุหล้าหนอง (จำลอง) และวัด 12 วัด ได้แก่ 1) วัดประดิษฐ์ธรรมคุณ (วัดหอก่อง) 2) วัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง) 3) วัดศรีบุญเรือง 4) วัดศรีสุมังค์ 5) วัดลำดวน 6) วัดศรีคุณเมือง 7) วัดศรีเมือง 8) วัดศรีชะเกษ 9) วัดศรีชมชื่น 10) วัดหายโศก 11) วัดชัยพร 12) วัดมีชัยท่า

2.5 เกณฑ์ในการพิจารณาทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในวัดและพุทธสถาน ผู้วิจัยมีเกณฑ์ในการพิจารณาศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยววัดและพุทธสถานในแต่ละด้านไว้ 3 ระดับคือ ระดับสูง ระดับปานกลาง และระดับต่ำ โดยดัดแปลงจากวิธี Credit and Grade Point ของการประเมินศักยภาพของพื้นที่สำหรับการอนุรักษ์ ซึ่งได้นำมาประยุกต์ใช้ในการพิจารณาทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในวัดและพุทธสถานแต่ละด้าน คือ ด้านสถาปัตยกรรม ด้านศิลปกรรม ด้านโบราณวัตถุ ด้านภูมิทัศน์ และกิจกรรมอื่น ๆ

2.6 การวิเคราะห์ข้อมูล รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการประมวลเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลภาคสนาม จากการสัมภาษณ์ การสำรวจ การสังเกต แล้วนำมาจำแนกหมวดหมู่ตามประเด็นที่ศึกษา และสร้างข้อสรุป นำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาของวัดและพุทธสถานตามเส้นทางเลียบบ้านน้ำโขง ในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

1.1 พระธาตุหล้าหนองหรือพระธาตุกลางน้ำ พระธาตุหล้าหนององค์เดิมตามตำนานอุรังคธาตุ กล่าวว่า สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 8 ส่วนหลักฐานทางโบราณคดีสันนิษฐานว่าน่าจะสร้างในราวพุทธศตวรรษที่ 20 - 22 ต่อมาในปี พ.ศ. 2390 ถูกแม่น้ำโขงไหลกัดเซาะถึงมหาธาตุเจดีย์ จนทรุดเอียงและพังทลายลงในแม่น้ำโขง ปัจจุบันได้มีการสร้างพระธาตุหล้า

หนองจำลองขึ้นไว้ริมฝั่งแม่น้ำโขง ห่างจากพระธาตุหล้าหนององค์เดิม ซึ่งจมอยู่ใต้แม่น้ำโขงราว 180 เมตร องค์เจดีย์ สูง 15 เมตร ส่วนกว้าง 10 x 10 เมตร ความสำคัญและความโดดเด่นของพระธาตุหล้าหนองคือ 1) พระธาตุหล้าหนององค์เดิม เป็นพระธาตุที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุส่วนฝ่าพระบาทเบื้องขวา 9 องค์ของพระพุทธเจ้า 2) พระธาตุหล้าหนอง (จำลอง) ที่สร้างขึ้นใหม่ ประดิษฐานอยู่ริมตลิ่งแม่น้ำโขง มีความโดดเด่นทางสถาปัตยกรรม เพราะได้นำเอาศิลปะสมัยล้านช้างและแบบมาจากพระธาตุบังพวนเป็นรูปแบบในการสร้าง 3) เป็นพุทธสถานที่มีความโดดเด่นด้านภูมิทัศน์ เพราะตั้งอยู่ริมตลิ่งแม่น้ำโขง ทำให้มองเห็นทัศนียภาพริมแม่น้ำโขงได้โดยรอบ

1.2 วัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง) ตั้งอยู่ในชุมชนโพธิ์ชัย สร้างเมื่อ พ.ศ. 2360 เดิมชื่อว่า “วัดฝั้ว” ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อใหม่ว่า “วัดโพธิ์ชัย” ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2522 ต่อมาได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พุทธศักราช 2524 ความสำคัญและโดดเด่นของวัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง) คือ 1) เป็นพระอารามหลวงแห่งเดียวในจังหวัดหนองคาย 2) เป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อบุญไซ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่มืองของชาวจังหวัดหนองคาย 3) เป็นศูนย์รวมในการจัดกิจกรรมทางด้านพระพุทธศาสนาและประเพณีของชาวจังหวัดหนองคาย

1.3 วัดประดิษฐ์ธรรมคุณ ตั้งอยู่ในชุมชนหอก่อง สร้างเมื่อ พ.ศ. 2361 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. 2400 เดิมชื่อว่า “วัดหอก่อง” ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นวัดประดิษฐ์ธรรมคุณ ความสำคัญและความโดดเด่นของวัดประดิษฐ์ธรรมคุณ คือ 1) เคยเป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อบุญไซและหลวงพ่อบุญเสริม 2) เป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อบุญเสาร์ ซึ่งเป็น 1 ในพระ 9 ส จังหวัดหนองคาย 3) เป็นวัดที่มีอุโบสถเก่าแก่ และมีแผ่นศิลาจารึกอักษรธรรม ซึ่งปักอยู่ด้านข้างอุโบสถ 4) เป็นวัดที่มีความโดดเด่นด้านภูมิทัศน์ เพราะวัดอยู่ติดกับถนนริมแม่น้ำโขง ทำให้มองเห็นทัศนียภาพริมแม่น้ำโขงได้โดยรอบ

1.4 วัดศรีบุญเรือง ตั้งอยู่ในชุมชนศรีบุญเรือง สร้างเมื่อ พ.ศ. 2151 โดยกษัตริย์อาณาจักรล้านช้างคือ พระเจ้าวรวงศาธรรมิกราช ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. 2445 ในปี พ.ศ. 2351 เจ้าอนุวงศ์ทรงนำพาประชาชนมาบูรณะซ่อมแซมวัดศรีบุญเรืองที่ทรุดโทรมเป็นอย่างมาก ความสำคัญและความโดดเด่นของวัดศรีบุญเรือง คือ 1) เป็นวัดเก่าแก่สร้างในสมัยของพระมหาธรรมราชาธิราชเจ้า กษัตริย์ราชวงศ์ล้านช้าง 2) เป็นวัดที่สร้างและบูรณปฏิสังขรณ์โดยกษัตริย์อาณาจักรล้านช้าง 3) มีศิลาจารึกสมัยอาณาจักรล้านช้าง 4) มีความโดดเด่นด้านภูมิทัศน์ เพราะวัดอยู่ติดกับถนนริมแม่น้ำโขง ทำให้มองเห็นทัศนียภาพริมแม่น้ำโขงได้โดยรอบ

1.5 วัดศรีสุ่มังคล์ ตั้งอยู่ในชุมชนศรีสุ่มังคล์ สร้างเมื่อ พ.ศ. 2440 โดยเจ้านายผู้ใหญ่ร่วมกับผู้มีจิตศรัทธาได้สร้างขึ้น ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. 2450 ความสำคัญและโดดเด่นของวัดศรีสุ่มังคล์ คือ 1) มีอุโบสถเก่าแก่ ศิลปะช่างญวนผสมช่างพื้นถิ่น 2) เป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อบุญศรี ซึ่งเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ประจำวัดและเป็นที่สักการบูชาของชุมชนศรีสุ่มังคล์และพุทธศาสนิกชนทั่วไป 3) เป็นวัดที่มีความโดดเด่นด้านภูมิทัศน์ เพราะวัดอยู่ติดกับถนนริมแม่น้ำโขง ทำให้มองเห็นทัศนียภาพริมแม่น้ำโขงได้โดยรอบ

1.6 วัดลำดวน ตั้งอยู่ในชุมชนลำดวน สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2441 เดิมชื่อว่า “วัดคำดวน” ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “วัดลำดวน” ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2549 ความสำคัญและความโดดเด่นของวัดลำดวน คือ 1) เป็นวัดที่มีพระพุทธรูปใหญ่ที่สุดในจังหวัดหนองคาย ประทับนั่งปางมารวิชัย ขนาดหน้าตัก 9 เมตร ประดิษฐานบนหลังคาอุโบสถ 2 ชั้น สูงจากพื้น 13 เมตร หันหน้าลงสู่แม่น้ำโขง 2) เป็นวัดที่อยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดหนองคาย คือสวนวัฒนธรรมของเทศบาลเมืองหนองคาย และตลาดท่าเสด็จ 3) เป็นวัดที่มีความโดดเด่นด้านภูมิทัศน์ เพราะวัดอยู่ติดกับถนนริม แม่น้ำโขง ทำให้มองเห็นทัศนียภาพริมแม่น้ำโขงได้โดยรอบ

1.7 วัดศรีคุณเมือง ตั้งอยู่ในชุมชนศรีคุณเมือง สร้างเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2370 เดิมชื่อว่า “วัดป่าขาว” ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อวัดใหม่ว่า “วัดศรีคุณเมือง” ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2400 ความสำคัญและความโดดเด่นของวัดศรีคุณเมือง คือ 1) เป็นวัดที่มีความโดดเด่นด้านสถาปัตยกรรม คืออุโบสถศิลปะช่างญวนผสมศิลปะช่างพื้นถิ่น 2) เป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อบุญสุก (จำลอง) ซึ่งเป็น 1 ในพระ 9 ส จังหวัดหนองคาย 3) ได้รับการบูรณะซ่อมแซมโดยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช กษัตริย์อาณาจักรล้านช้าง 4) มีศิลาจารึก สร้างโดยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ปักอยู่ด้านหน้าอุโบสถ 5) เป็นวัดที่อยู่ติดกับแหล่งท่องเที่ยว คือตลาดท่าเสด็จ

1.8 วัดศรีเมือง ตั้งอยู่ในชุมชนศรีเมือง สร้างเมื่อ พ.ศ. 2100 โดยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช กษัตริย์อาณาจักรล้านช้าง เดิมชื่อว่า “วัดเมืองหนอง” ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อวัดใหม่ว่า “วัดศรีเมือง” ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2455 ความสำคัญและความโดดเด่นของศรีเมือง คือ 1) เป็นวัดที่สร้างขึ้นโดยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช 2) ภายในวัดมีโบราณวัตถุที่สำคัญ คือ พระพุทธรูปยืน ปางเปิดโลก นามว่า พระไชยเชษฐา สร้างโดยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช 3) มีศิลาจารึก ที่เคลื่อนย้ายมาจากวัดศิลาเลข อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย สร้างในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช 4) เป็นวัดที่ตั้งอยู่ติดกับแหล่งท่องเที่ยว คือตลาดท่าเสด็จ

1.9 วัดศรีชะเกษ ตั้งอยู่ในชุมชนศรีชะเกษ สร้างเมื่อ พ.ศ. 2310 โดยพระยาปทุมเทวาภิบาล เจ้าเมืองหนองคาย เดิมชื่อว่า “วัดนาค” ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น

“วัดศรีษะเกษ” ได้รับวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. 2400 ความสำคัญและความโดดเด่นของศรีษะเกษ คือ 1) เป็นวัดที่สร้างโดยพระยาปทุมเทวาภิบาล เจ้าเมืองหนองคาย 2) เป็นวัดที่ประดิษฐาน หลวงพ่อพระแสง ซึ่งเป็น 1 ในพระ 9 ส ของจังหวัดหนองคาย 3) เป็นวัดที่อยู่ติดกับแหล่งท่องเที่ยว คือ ตลาดท่าเสด็จ

1.10 วัดศรีชมชื่น ตั้งอยู่ในชุมชนศรีชมชื่น สร้างเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2415 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2519 ความสำคัญและความโดดเด่นของวัดศรีชมชื่น คือ 1) มีอุโบสถขนาดใหญ่ มีความงามด้วยศิลปกรรม 2) มีพระพุทธรูปศักดิ์ประจำวัด คือ พระศรีนตรมงคล หลวงพ่อศรีชมชื่น และหลวงพ่อมงคล นิมิตร 3) เป็นวัดที่ร่มรื่นด้วยไม้ยืนต้นและไม้ประดับ 4) เป็นวัดที่อยู่ติดกับตลาดท่องเที่ยว คือ ตลาดท่าเสด็จ

1.11 วัดหายโศก ตั้งอยู่ในชุมชนหายโศก สร้างเมื่อ พ.ศ. 2373 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2503 เดิมชื่อว่า “วัดหนองไผ่” ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “วัดหายโศก” ความสำคัญและความโดดเด่นของวัดหายโศกคือ 1) มีโบราณวัตถุและศิลปกรรมที่ทรงคุณค่า คือ อาคารสิมอีสานโบราณศิลปะช่างญวน 2) ทำน้าวัดหายโศก เป็นท่าเสด็จแห่งแรกในเมืองหนองคาย โดยใช้เป็นที่รับเสด็จพระราช ดำเนินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถทำน้าวัดหายโศกจึงถูกเรียกขานว่า “ท่าเสด็จ” 3) เป็นจุดเริ่มต้นของการลงเรือเพื่อลอยอังคาร โดยนั่งเรือจากทำน้าวัดหายโศกนำเก้าอี้ไปลอยบริเวณพระธาตุกลางน้ำ หรือพระธาตุหล้าหนอง 4) เป็นที่สถิตของเจ้าแม่สองนาง โดยมีศาลเจ้าแม่สองนางตั้งอยู่ภายในวัด ด้านหลังวิหารพระเจ้าใหญ่หายโศก

1.12 วัดชัยพร ตั้งอยู่ในชุมชนชัยพร สร้างเมื่อ พ.ศ. 2405 เดิมชื่อว่า “วัดหัวโพน” ตามชื่อชุมชน ต่อมาเมื่อชุมชนเปลี่ยนชื่อเป็นชุมชนชัยพร จึงได้เปลี่ยนชื่อจากวัดหัวโพนเป็นวัดชัยพร ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2524 ความสำคัญและความโดดเด่นของวัดชัยพร คือ 1) ตั้งอยู่ในชุมชนเก่าแก่ 2) เป็นวัดที่มีความโดดเด่นในด้านสถาปัตยกรรมและประติมากรรม มีพระพุทธรูปปฏิมาที่สำคัญคือ พระพุทธชัยวรมุณี เป็นพระศักดิ์สิทธิ์ประจำวัด 3) เป็นวัดที่อยู่ใกล้กับสถานที่สำคัญหลายแห่ง เช่น โรงพยาบาลหนองคาย ศาลากลางจังหวัดหลังเดิม และตลาดชัยพร

1.13 วัดมีชัยท่า ตั้งอยู่ในชุมชนมีชัยท่า สร้างเมื่อ พ.ศ. 2400 โดยพระยามหาอำมาตย์ (ชื่น) ซึ่งยกทัพไปปราบฮ่อที่แขวงหัวพันทั้งหกและแขวงเมืองพวน เมื่อได้รับชัยชนะกลับมา จึงได้ทำการฉลองชัยชนะขึ้นที่บ้านหนองไผ่ และทำการเปลี่ยนชื่อชุมชนใหม่ว่า “ชุมชนมีชัย” ต่อมาได้สร้างวัดขึ้นประจำชุมชน ให้ชื่อว่า “วัดมีชัย” ต่อมาได้เดิมคำว่า “ท่า” ต่อท้าย เป็น “วัดมีชัยท่า” เนื่องจากวัดตั้งอยู่ติดทำน้าว คือแม่น้ำโขง ได้รับวิสุงคามสีมาเมื่อ

พ.ศ. 2410 ความสำคัญและความโดดเด่นของวัดมีชัยท่า คือ 1) เป็นสถานประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและศูนย์รวมจิตใจของชุมชนมีชัยท่า 2) พื้นที่วัดติดกับลานวัฒนธรรมของเทศบาลเมืองหนองคาย มีภูมิทัศน์ที่สวยงาม 3) เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมลอยกระทงของเทศบาลเมืองหนองคาย

2. สํารวจทรัพยากรการท่องเที่ยววัดและพุทธสถาน ตามเส้นทางเลียบบแม่น้ำโขง ในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยวของวัดและพุทธสถาน ตามเส้นทางเลียบบแม่น้ำโขงจำนวน 13 แห่ง คือ พุทธสถาน 1 แห่ง และวัด 12 วัด ผลการสำรวจพบความโดดเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญของแต่ละวัด ดังนี้

ก. พุทธสถาน 1 แห่ง ได้แก่

2.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยวพระธาตุหล้าหนอง ประกอบด้วยพระธาตุหล้าหนอง (พระธาตุกลางน้ำ) สถาปัตยกรรมและศิลปกรรมขององค์พระธาตุหล้าหนอง (จำลอง) และภูมิทัศน์บริเวณพระธาตุหล้าหนอง (จำลอง) มีการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา และเทศกาลประจำปี คืองานนมัสการพระธาตุหล้าหนองในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 3 ของทุกปี

ข. วัด จำนวน 12 วัด ได้แก่

2.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยววัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง) ประกอบด้วยสถาปัตยกรรมของพระอุโบสถอาคารทรงไทยจตุรมุข 2 ชั้น หลวงพ่อพระใส จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถ เจดีย์พระธาตุพระอรหันต์ มีเทศกาลประจำปีที่น่าสนใจ คือ เทศกาลตรุษสงกรานต์และสมโภชสงกรานต์หลวงพ่พระใส

2.3 ทรัพยากรการท่องเที่ยววัดประดิษฐ์ธรรมคุณ (หอก่อง) ประกอบด้วยสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของอุโบสถ ศิลปะล้านช้างผสมช่างท้องถิ่น หลวงพ่พระเสาร์ จิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถ วิหารหลวงพ่พระเสาร์ (จำลอง) ภูมิทัศน์ริมแม่น้ำโขง มีกิจกรรมทำบุญในวันสำคัญทางศาสนาและทำบุญตามประเพณีฮีต 12 บ้างประเพณี ไม่มีงานเทศกาลประจำปี

2.4 ทรัพยากรการท่องเที่ยววัดศรีบุญเรือง ประกอบด้วยสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของอุโบสถ ศิลปะล้านช้างผสมช่างท้องถิ่น จิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถ หลวงพ่ลือชัย และพระพุทธรูปสำคัญภายในอุโบสถ จารึกวัดศรีบุญเรือง ภูมิทัศน์ริมแม่น้ำโขง มีกิจกรรมทำบุญในวันสำคัญทางศาสนาและทำบุญตามประเพณีฮีต 12 บ้างประเพณี ไม่มีงานเทศกาลประจำปี

2.5 ทรัพยากรการท่องเที่ยววัดศรีสมังคค์ ประกอบด้วยสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของอุโบสถศิลปะช่างญวนผสมช่างท้องถิ่น หลวงพ่พระศรี จิตรกรรมฝาผนัง

ภายในอุโบสถ ภูมิทัศน์ริมแม่น้ำโขง มีกิจกรรมทำบุญในวันสำคัญทางศาสนาและทำบุญตามประเพณีฮีต 12 บางประเพณี ไม่มีงานเทศกาลประจำปี

2.6 ทรัพยากรการท่องเที่ยววัดลำดวน ประกอบด้วยสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของอุโบสถอาคารทรงไทยจตุรมุข 2 ชั้น หลวงพ่อศรีลำดวน หลวงพ่อบุญคุ้ม หลวงพ่อศีลาคำ เจติยศรีสารพัดนึก วิหาร 5 พระอรหันต์ ภูมิทัศน์ริมแม่น้ำโขง มีกิจกรรมทำบุญในวันสำคัญทางศาสนาและทำบุญตามประเพณีฮีต 12 บางประเพณี งานบุญเทศกาลประจำปี คือ การงานบุญทอดกฐินสงเคราะห์แก่วัดที่อยู่ในหมู่บ้านทุกันดาร

2.7 ทรัพยากรการท่องเที่ยววัดศรีคุณเมือง ประกอบด้วยสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของอุโบสถ ศิลปะช่างฉนวนผสมช่างพื้นถิ่น หลวงพ่อพระสุก (จำลอง) จิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถ จารึกวัดศรีคุณเมือง เจติยโบราณ มีกิจกรรมทำบุญในวันสำคัญทางศาสนาและทำบุญตามประเพณีฮีต 12 บางประเพณี ไม่มีงานเทศกาลประจำปี

2.8 ทรัพยากรการท่องเที่ยววัดศรีเมือง ประกอบด้วยสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของอุโบสถอาคารทรงไทยผสมศิลปะล้านช้าง จิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถ หลวงพ่อศรีเมือง พระไชยเชษฐา กรงนกพระไชยเชษฐา จารึกวัดศรีเมือง หลักเมือง พิพิธภัณฑสถานพระธรรมไตรโลกาจารย์ (หลวงปู่รักษ์ เรวโต) มีกิจกรรมทำบุญในวันสำคัญทางศาสนาและทำบุญตามประเพณีฮีต 12 บางประเพณี ไม่มีงานเทศกาลประจำปี

2.9 ทรัพยากรการท่องเที่ยววัดศรีชะเกษ ประกอบด้วยสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของอุโบสถอาคารทรงไทยผสมศิลปะล้านช้าง หลวงพ่อพระแสง แท่นอนุสาวรีย์พระยาสุเมธาธิบดีคุณวิบูลย์ศักดิ์ อัครสุนทรหมื่นทรรักดี (เคน ณ หนองคาย) เจ้าเมืองหนองคายคนที่สอง ผู้สร้างวัดศรีชะเกษ บริเวณวัดร่มรื่นด้วยร่มเงาของต้นไม้ มีกิจกรรมทำบุญในวันสำคัญทางศาสนาและทำบุญตามประเพณีฮีต 12 บางประเพณี ไม่มีงานเทศกาลประจำปี

2.10 ทรัพยากรการท่องเที่ยววัดศรีชมชื่น ประกอบด้วยสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของอุโบสถอาคารทรงไทยแบบภาคกลาง จิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถ พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ประจำวัด คือ หลวงพ่อศรีเนตรมงคล หลวงพ่อศรีชมชื่น หลวงพ่อมงคลนิมิต หอพระไตรปิฎก บริเวณวัดร่มรื่นด้วยร่มเงาของต้นไม้ มีกิจกรรมทำบุญในวันสำคัญทางศาสนาและทำบุญตามประเพณีฮีต 12 บางประเพณี ไม่มีงานเทศกาลประจำปี

2.11 ทรัพยากรการท่องเที่ยววัดห้วยโศก ประกอบด้วยสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของอุโบสถศิลปะช่างฉนวนผสมช่างพื้นถิ่น พระเจ้าใหญ่ห้วยโศก พระสังกัจจายน์ห้วยโศก ศาลเจ้าแม่สองนาง ภูมิทัศน์ริมฝั่งแม่น้ำโขง มีกิจกรรมทำบุญในวันสำคัญทางศาสนาและทำบุญตามประเพณีฮีต 12 บางประเพณี มีเทศกาลงานบุญประจำปี คือ งานบวสรวงเจ้าแม่สองนางและแข่งขันเรือยาวในวันออกพรรษา

2.12 ทรัพยากรการท่องเที่ยววัดชัยพร ประกอบด้วยสถาปัตยกรรมและ

ศิลปกรรมของอุโบสถอาคารทรงไทยแบบภาคกลาง จิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถ พระพุทธรูปยืนชินราชมุนี และพระพุทธรูปยืนวรมุนี (หลวงพ่อย้ายพร) และพุทธรูปสุวรรณมุนี มีกิจกรรมทำบุญในวันสำคัญทางศาสนาและทำบุญตามประเพณีฮีต 12 บ้างประเพณี ไม่มีงาน เทศกาลประจำปี

2.13 ทรัพยากรการท่องเที่ยววัดมีชัยท่า ประกอบด้วยสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของอุโบสถ อาคารทรงไทยแบบภาคกลาง จิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถ หลวงพ่อย้ายพร พระพุทธรูปยืนวรมุนี พระประธานในอุโบสถ หลวงพ่อย้ายทันใจ พระสีวลี ภูมิทัศน์ริมแม่น้ำโขง มีกิจกรรมทำบุญในวันสำคัญทางศาสนาและทำบุญตามประเพณีฮีต 12 บ้างประเพณี มีเทศกาลงานบุญประจำปี คือ บุญแข่งเรือยาว และงานลอยกระทง

3. การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัดและพุทธสถาน ตามเส้นทางเลียบบแม่น้ำโขง ในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาและสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในวัดและพุทธสถานทั้ง 13 แห่ง พบว่า แต่ละวัดที่ตั้งอยู่เลียบบแม่น้ำโขง มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่น ทั้งด้านประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม ประติมากรรม แต่ขาดการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้รู้จัก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัดและพุทธสถานเลียบบแม่น้ำโขง ในเขตเทศบาลตำบลในเมือง โดยมีแนวทางในการพัฒนา 4 แนวทาง ดังนี้

3.1 คัดเลือกวัดและพุทธสถานที่อยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวเลียบบแม่น้ำโขง ในเขตเทศบาลตำบลในเมือง จำนวน 13 แห่ง เริ่มจากวัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง) ไปยังพระธาตุหล้าหนอง และจากพระธาตุหล้าหนองไปยังวัดประดิษฐ์ธรรมคุณ ไปจนถึงวัดมีชัยท่า ซึ่งเป็นจุดสิ้นสุดเขตเทศบาลตำบลในเมือง จากนั้นจัดทำแผนที่เส้นทางท่องเที่ยว โดยการกำหนดระยะทางจากวัดแห่งหนึ่งไปยังวัดแห่งหนึ่ง และคำนวณเวลาในการเดินทาง โดยใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศดาวเทียม (google maps) ทั้งการเดินทางด้วยรถยนต์และการเดินเท้า ดังตาราง

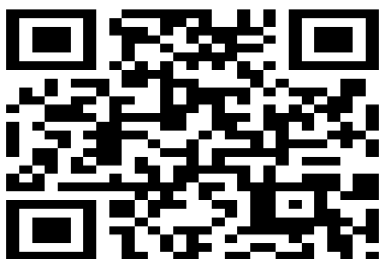
ตารางที่ 1 เส้นทางท่องเที่ยววัดและพุทธสถานเลียบบแม่น้ำโขง ในเขตเทศบาลตำบล ในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

จุดเริ่มต้น-ปลายทาง	ใช้เส้นทาง	ระยะทาง	รถยนต์	เดินเท้า
วัดโพธิ์ชัยถึงพระธาตุหล้าหนอง	ถนนมีชัยและซอยริมโขง	2.2 กิโลเมตร	6 นาที	28 นาที
พระธาตุหล้าหนองถึงวัดประดิษฐ์ธรรมคุณ	ซอยริมโขง	1.6 กิโลเมตร	4 นาที	20 นาที
วัดประดิษฐ์ธรรมคุณถึงวัดศรีบุญเรือง	ซอยริมโขง	350 เมตร	1 นาที	5 นาที
วัดศรีบุญเรืองถึงวัดศรีสมังคค์	ซอยริมโขง	290 เมตร	1 นาที	4 นาที
วัดศรีสมังคค์ถึงวัดลำดวน	ซอยริมโขง	240 เมตร	1 นาที	3 นาที

จุดเริ่มต้น-ปลายทาง	ใช้เส้นทาง	ระยะทาง	รถยนต์	เดินเท้า
วัดลำดวนถึงวัดศรีคุณเมือง	ซอยวัดลำดวนและถนนมีชัย	350 เมตร	1 นาที	4 นาที
วัดศรีคุณเมืองถึงวัดศรีเมือง	ถนนประจักษ์-ถนนมีชัย	รถ : 1.3 กม. เดิน : 300 ม.	5 นาที	4 นาที
วัดศรีเมืองถึงวัดศรีชะเกษ	ถนนประจักษ์-ถนนมีชัย	รถ : 1.6 กม. เดิน : 400 ม.	6 นาที	6 นาที
วัดศรีชะเกษถึงวัดศรีชมชื่น	ถนนมีชัย	350 เมตร	1 นาที	4 นาที
วัดศรีชมชื่นถึงวัดห้วยโศก	ถนนมีชัย	250 เมตร	1 นาที	3 นาที
วัดห้วยโศกถึงวัดชัยพร	ถนนมีชัย	800 เมตร	2 นาที	10 นาที
วัดชัยพรถึงวัดมีชัยท่า	ผ่านซอยตลาดชัยพรและ ถนนแก้ววรุฒิ	1 กิโลเมตร	2 นาที	13 นาที

3.2 จัดทำฐานข้อมูลและเว็บไซต์วัดและพุทธสถาน ภายใต้ชื่อว่า “วัดริมโขงหนองคาย” เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการศึกษาเส้นทางท่องเที่ยววัดและพุทธสถานเลียบบ้านน้ำโขง โดยภายในเว็บไซต์จะประกอบด้วยฐานข้อมูลวัดต่าง ๆ เช่น ประวัติความเป็นมาของวัด ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญแต่ละวัด นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปสืบค้นข้อมูลวัดต่าง ๆ ได้ เพียงสแกน QR-Code เข้าไป ก็จะนำไปสู่เว็บไซต์วัดริมโขงหนองคายได้ทันที

รูปภาพที่ 1 QR-Code เว็บไซต์วัดริมโขง
หนองคาย

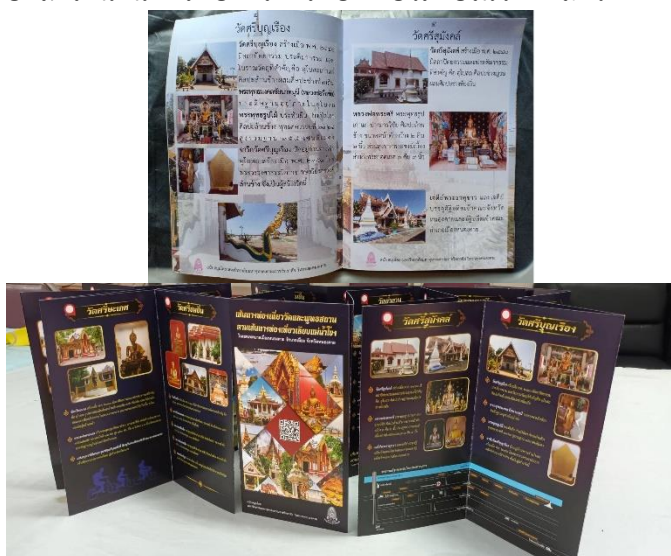

รูปภาพที่ 2 ป้ายประชาสัมพันธ์
ทรัพยากรการท่องเที่ยวแต่ละวัด

3.3. จัดทำป้ายแนะนำทรัพยากรการท่องเที่ยววัดและพุทธสถานแต่ละแห่ง เพื่อมอบให้แก่วัดและพุทธสถานที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา ในกรณีที่นักท่องเที่ยวไม่สามารถที่จะเข้าไปศึกษาข้อมูลวัดในเว็บไซต์ได้ เมื่อเข้าไปยังวัดต่าง ๆ จะมีป้ายแนะนำทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในวัดนั้นว่ามีอะไรบ้าง พร้อมกับแผนที่บอกระยะทางในการเดินทางไปยังวัดอื่นต่อไป

3.4 จัดทำหนังสือไกด์บุ๊กและแผ่นพับ เพื่อมอบให้แก่วัดและพุทธสถานที่อยู่ในพื้นที่ศึกษาไว้บริการนักท่องเที่ยว เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการท่องเที่ยววัดและพุทธสถาน ตามเส้นทาง

เลียบบแม่น้ำโขง ในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย หนังสือไกด์บุ๊กและแผ่นพับ จะเป็นเอกสารแนะนำทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในวัดแต่ละวัด

รูปภาพที่ 3 ไกด์บุ๊กและแผ่นพับแนะนำเส้นทางท่องเที่ยววัดและพุทธสถานตามเส้นทางเลียบบแม่น้ำโขง ในเขตเทศบาลตำบลในเมือง

สื่อประชาสัมพันธ์เส้นทางท่องเที่ยววัดและพุทธสถานตามเส้นทางเลียบบแม่น้ำโขง ทั้งหมด นอกจากนำไปมอบให้กับวัดและพุทธสถานที่อยู่ในพื้นที่ศึกษาแล้ว ยังได้นำไปมอบให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ประกอบด้วยพิพิธภัณฑ์จังหวัดหนองคาย ห้องสมุดประชาชนจังหวัดหนองคาย ประชาสัมพันธ์จังหวัดหนองคาย สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดหนองคาย ศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวจังหวัดหนองคาย (ททท.)

อภิปรายผล

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัดและพุทธสถานเลียบบแม่น้ำโขง ในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย มีประเด็นที่ควรนำอภิปรายผล ดังนี้

1. การศึกษาประวัติความเป็นมาของวัดและพุทธสถาน ตามเส้นทางเลียบบแม่น้ำโขง ในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำนวน 13 แห่ง พบว่า วัดและพุทธสถานส่วนใหญ่ที่ตั้งอยู่ในเส้นทางเลียบบแม่น้ำโขง ได้รับการสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์โดยกษัตริย์อาณาจักรล้านช้าง เจ้าเมือง และคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เยาวลักษณ์ เหล่าฤทธิ์ ศึกษาเรื่อง เทียววัด: แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมริมฝั่งแม่น้ำโขง จังหวัดหนองคาย พบว่า ประวัติความเป็นมาของวัดที่สำคัญในจังหวัดหนองคาย เช่น วัดพระธาตุบังพวน วัดศรีชมภูองค์ตื้อ และวัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง)

มีความเกี่ยวข้องกับกษัตริย์อาณาจักรล้านช้าง คือ พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช (เยวลักษณะ เหล่า ฤทธิ์, 2557) และสอดคล้องกับงานค้นคว้าของ ไชพัตย์ ภูชีสส์ขวรรณ ที่กล่าวว่า การสร้างวัดในพื้นที่ภาคอีสานของไทย พบว่า วัดที่สร้างโดยกษัตริย์ ขุนนาง และกลุ่มชนชาวลาว มีหลักฐานที่ปรากฏในจารึก ได้แก่ จารึกที่ใบเสมาหน้าโบสถ์และที่ฐานพระพุทธรูปของวัดต่าง ๆ (ไชพัตย์ ภูชีสส์ขวรรณ, 2557) ทั้งนี้ กษัตริย์อาณาจักรล้านช้าง เมื่อไปสร้างวัดหรือบูรณปฏิสังขรณ์วัดใด มักจะสร้างจารึกไว้ในวัดนั้นด้วย เช่น จารึกวัดศรีบุญเรือง วัดศรีคุณเมือง จารึกวัดศรีเมือง เป็นต้น

2. สำนวนทรัพยากรการท่องเที่ยววัดและพุทธสถานตามเส้นทางเลียบบแม่น้ำโขง ในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำนวน 13 แห่ง พบว่า วัดและพุทธสถานแต่ละแห่งมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่น เช่น ด้านประติมากรรม พบว่า พระพุทธรูปที่เป็นพระสำคัญประจำแต่ละวัด ส่วนใหญ่สร้างในสมัยอาณาจักรล้านช้าง โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาในยุคพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช มีพระพุทธรูปศิลปะล้านช้างเกิดขึ้นมากที่สุด สอดคล้องกับงานศึกษาค้นคว้าของฉลอง พันธุ์จันทร์ กล่าวว่า พระพุทธรูปในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 - 22 ที่ถือว่าโดดเด่นมากกลุ่มหนึ่ง คือ พระพุทธรูปที่สร้างขึ้นในรัชสมัยของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช เช่น พระเจ้าองค์ต่อ วัดศรีชมพูก่อตั้ง พระใส วัดโพธิ์ชัย พระเสด็จ วัดมณีโคตร พระสิบุญเฮือง (ศรีบุญเรือง) วัดหลวงเจดีย์ารามพระสวย วัดยอดแก้ว พระทองแสน วัดท่าคกเรือ พระแสง วัดศรีสะเกษ จังหวัดหนองคาย (ฉลอง พันธุ์จันทร์, 2565) ด้านสถาปัตยกรรม พบว่า พระธาตุหรือเจดีย์ในวัดและพุทธสถานทั้ง 13 แห่ง เป็นเจดีย์ศิลปะล้านช้าง เช่น พระธาตุเหล่าหนอง และเจดีย์พระธาตุพระอรหันต์ ส่วนอุโบสถหรือสิม พบทั้งอุโบสถศิลปะทรงไทยแบบภาคกลาง และอุโบสถศิลปะล้านช้างผสมช่างพื้นถิ่น นอกจากนี้ ยังมีอุโบสถศิลปะผวนผสมช่างพื้นถิ่น 3 วัด คือ อุโบสถวัดศรีสมังค์ อุโบสถวัดศรีคุณเมือง และอุโบสถวัดหายโศก อุโบสถทั้ง 3 วัดนี้ เป็นอุโบสถขนาดเล็ก ได้รับการบูรณะและต่อเติมมาหลายครั้ง แต่สิ่งที่หลงเหลือให้เห็นคือ ชุ่มโค้งด้านมุขหน้า และชุ่มโค้งด้านข้าง ซึ่งอุโบสถทั้ง 3 หลังนี้ อาจจะไม่ใช่ช่างผวนโดยตรง แต่เป็นฝีมือของช่างพื้นถิ่นที่นำเอารูปแบบของช่างผวนมาเป็นต้นแบบ สอดคล้องกับงานค้นคว้าของชวลิต อธิปัตย์กุล ที่กล่าวถึงสิมผวนวัดหายโศก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคายว่า เป็นงานช่างพื้นถิ่นที่ปะปนกับแบบอย่างช่างผวน ซึ่งเป็นความนิยมในการก่อสร้างสิมแบบฝีมือช่างผวน ได้รับความสนใจในการก่อสร้างมากกว่าแบบพื้นถิ่นอีสาน ซึ่งสะท้อนถึงแบบของช่างพื้นถิ่น ไม่ใช่ฝีมือช่างผวน (ชวลิต อธิปัตย์กุล, 2556)

3. การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัดและพุทธสถานเลียบบแม่น้ำโขง ในเขตเทศบาลตำบลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย การศึกษาพบว่า วัดและพุทธสถานที่อยู่เลียบบแม่น้ำโขงในเขตเทศบาลตำบลในเมือง ทั้ง 13 แห่ง นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะรู้จักเพียงวัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง) มากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า หลวงพ่อพระใสมีตำนานและประวัติความ

เป็นมาที่น่าสนใจ ประกอบกับการนำไปประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์อย่างหลากหลาย จึงทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักหลวงพ่อบุญพระใสมากกว่าพระพุทธรูปองค์อื่น ๆ รองลงมาคือ หลวงพ่อบุญพระสุก (จำลอง) หลวงพ่อบุญพระเสาร์ และหลวงพ่อบุญพระแสง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าพระพุทธรูปทั้ง 3 องค์ ถูกจัดอยู่ในกลุ่มพระพุทธรูป 9 ส จังหวัดหนองคาย ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ร่วมกับจังหวัดหนองคาย ได้จัดกิจกรรม “ไหว้พระ 9 ส” นมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์เสริมมงคลชีวิต จังหวัดหนองคาย เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดหนองคาย พร้อมกับประกอบสร้าง ความหมายของพระพุทธรูปแต่ละองค์ในเชิงสัญลักษณ์สำหรับนักท่องเที่ยวแสวงบุญ ให้ความหมายที่สะท้อนถึงผลลัพธ์ที่จะเกิดจากการกราบไหว้บูชา คือ 1) พระใส คือสัญลักษณ์ ของการ “ปกป้องคุ้มครอง มีชีวิตเจริญรุ่งเรือง” 2) พระเสาร์เป็นสัญลักษณ์ ของการ “อายุยืน ขวัญยืน พรั่งพร้อมด้วยโภคทรัพย์” 3) พระสุก คือสัญลักษณ์แห่ง “ความปราศจากโรคภัย ไข้เจ็บ ลาภผลมากมี” (ฉลอง พันธจันทร์, 2565) นอกจากพระ 9 ส แล้ว พระพุทธรูปอื่น ๆ ยังเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวด้วย ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะนักท่องเที่ยวยังไม่ถึงแหล่งข้อมูล ทรัพยากรการท่องเที่ยวของแต่ละวัด ดังนั้น จึงควรมีการขยายพื้นที่กิจกรรมไหว้พระ จากไหว้พระ 9 ส ให้กว้างออกไป เป็นไหว้พระวัดงามนามมงคลในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย หรือตาม เส้นทางเลียบแม่น้ำโขงก็ได้ จะทำให้พระพุทธรูปในวัดต่าง ๆ เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากขึ้น

นอกจากนี้ การประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ให้กับวัดต่าง ๆ ก็เป็นแนวทางพัฒนาวัดให้เป็น แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาได้อีกช่องทางหนึ่ง เพราะวัดแต่ละวัดมีต้นทุนพื้นที่ความศักดิ์สิทธิ์อยู่ แล้ว การประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในวัดต่าง ๆ สามารถทำได้โดยการสร้างความเลื่อมใส ศรัทธาผ่านตำนานหรือเรื่องเล่า การผลิตซ้ำ และการจัดกิจกรรมสนับสนุน สอดคล้องกับทิพย์ วิมล พูลสุข ศึกษาเรื่อง วัดเจดีย์ (ไอ้ไข่) : การนำเสนอพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในบริบทท่องเที่ยว กล่าวถึงการประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของวัดเจดีย์ (ไอ้ไข่) ว่า วัดเจดีย์ (ไอ้ไข่) มีการนำเสนอวัด ในฐานะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในบริบทการท่องเที่ยว ผ่านเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์ การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม การสร้างวัดถ้ำต่าง ๆ เพื่อเป็นจุดขายแก่วัด และการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับวัดเจดีย์ (ไอ้ไข่) ของสื่อมวลชนผ่านโซเชียลมีเดียต่าง ๆ จึงทำให้วัดเจดีย์ (ไอ้ไข่) กลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ที่มีชื่อเสียงอย่างกว้างขวาง เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ (ทิพย์ วิมล พูลสุข, 2561) ดังนั้น การประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ให้กับวัดในบริบทการท่องเที่ยว จะต้องอาศัยความร่วมมือกับหลายฝ่าย เช่น วัด ชุมชน และการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ ตลอดจนการบริหารจัดการศักยภาพสิ่งแวดล้อมความสะดวกต่อการท่องเที่ยวภายในวัดให้ได้ มาตรฐานการท่องเที่ยว

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาประวัติวัดและพุทธสถานเลียบแม่น้ำโขง ในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำนวน 13 แห่ง พบว่า วัดส่วนใหญ่สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยอาณาจักรล้านช้าง สร้างและบูรณปฏิสังขรณ์โดยกษัตริย์ ขุนนาง และประชาชนในชุมชน แต่ละวัดจึงมีโบราณวัตถุที่เก่าแก่และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ การสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววัดและพุทธสถาน พบว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในวัดที่โดดเด่นคือ ประติมากรรม โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรม และภูมิทัศน์ การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัดและพุทธสถานเลียบแม่น้ำโขง ในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย มี 4 แนวทาง คือ 1) การคัดเลือกวัดและสร้างแผนที่เส้นทางท่องเที่ยววัดและพุทธสถานเลียบแม่น้ำโขง ในเขตเทศบาลตำบลในเมือง 2) จัดทำฐานข้อมูลวัดและเว็บไซต์ ภายใต้ชื่อว่า “วัดริมโขงหนองคาย” 3) จัดทำป้ายแนะนำทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในวัด 4) จัดทำหนังสือ Guide Book และแผ่นพับ โดยหนังสือ Guide Book และแผ่นพับนั้น นอกจากนำไปมอบให้แก่วัดในพื้นที่ศึกษาแล้ว ยังได้นำไปมอบให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ พิพิธภัณฑ์จังหวัดหนองคาย ห้องสมุดประชาชนจังหวัดหนองคาย ประชาสัมพันธ์จังหวัดหนองคาย สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดหนองคาย ศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวจังหวัดหนองคาย (ททท.) ข้อเสนอแนะในการวิจัยมีดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ควรศึกษาการพัฒนาเว็บแอปพลิเคชันเพื่อการท่องเที่ยววัดและพุทธสถานที่สำคัญในจังหวัดหนองคาย 2) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย วัดที่อยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวเลียบแม่น้ำโขง จังหวัดหนองคาย ควรจัดทำประวัติความเป็นมาของวัดและโบราณวัตถุที่มีในวัด เพื่อเป็นฐานข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว 3) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ วัดและพุทธสถานที่อยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวเลียบแม่น้ำโขง จังหวัดหนองคาย ควรปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในวัดให้เป็นระเบียบ ควรดูแลความสะอาดของห้องสุขาสาธารณะ และแยกห้องน้ำชายหญิงและคนพิการ ดูแลความสะอาดบริเวณของโบสถ์วิหารที่นักท่องเที่ยวเข้าไปสักการบูชาพระพุทธรูป ไม่ให้มีมูลนกหรือขยะมูลฝอย และควรมีการติดตั้งกล้องวงจรปิด เพื่อดูแลความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้ เรียบเรียงจากงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัดและพุทธสถาน ตามเส้นทางเลียบแม่น้ำโขง ในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” ขอขอบคุณเจ้าอาวาสและผู้ดูแลพุทธสถาน ทั้ง 13 แห่ง ในการสนับสนุนข้อมูลและการอำนวยความสะดวกต่อการลงพื้นที่วิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กองงานเลขานุการ สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเมืองหนองคาย. (2564). รายงานทะเบียนวัด จังหวัดหนองคาย. หนองคาย: สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเมืองหนองคาย.
- ฉลอง พันธุ์จันทร์. (2565). พระพุทธรูปข้ามแดน: ตำนาน การประกอบสร้างและการช่วงชิง พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในบริบทสังคมวัฒนธรรมปัจจุบัน. วารสารศิลปะการจัดการ, 6(1), 340-357.
- ขวลิต อธิปัตยกุล. (2556). สิมญวนในอีสาน. อุดรธานี: สำนักพิมพ์เต้า-โล่.
- ทิพย์วิมล พูลสุข. (2561). วัดเจดีย์ (ไอ้ไข่) ในฐานะ พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ในบริบทการท่องเที่ยว. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- ไธพัตย์ ภูชีรสวกรณ์. (2557). โบสถ์-วิหารแบบล้านช้างในภาคอีสาน. ใน ปรัชญาดุษฐ์บัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เยาวลักษณ์ เหล่าฤทธิ์. (2557). เที้ยววัด: แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัฒนธรรมริมฝั่งแม่น้ำโขง จังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมัย ณ หนองคาย. (2559). หนองคายเมืองน่าอยู่อันดับ 7 ของโลก. ใน Sbl MAGAZINE NONGKHAI. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สมาร์ท บีซีเนล ออนไลน์ จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หนองคายถิ่น วัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การค้ำของ สกสค.
- สำนักงานจังหวัดหนองคาย. (2561). หนองคายเที่ยวได้ทั้งปี. นนทบุรี: บริษัท ลีโอ แลนเซ่ท จำกัด.